

Takk for invitasjon til å holde innlegg! Vi i Norsk Arkivråd synes det er på høy tid med en bred debatt om Noark, og vi bidrar gjerne. Jeg antar jeg ble invitert på bakgrunn av et innlegg vi hadde på digi.no i august i fjor, hvor vi påsto at Noark er blitt en hvilepute for leverandørene. Det ble litt debatt i ettertid, og jeg håper denne dagen får oss et steg nærmere en felles forståelse av hva utfordringene vi står overfor består av og hvilke valg vi har når det gjelder veien videre.

Påstanden om at leverandørene er blitt late som en konsekvens av Noark mener jeg fremdeles er korrekt, men nå skal jeg på noen minutter også nyansere bildet litt og si noe om hvilke erfaringer våre medlemmer har hatt med bruk av Noark. I tillegg skal jeg si noe om hva vi ønsker fokus på når fremtidens løsninger skal utvikles.

Noark er en sovepute, muligens til og med en stor og behagelig seng, i en jungel av systemer, standarder, lover, krav til grensesnitt og mye annet som offentlige virksomheter leverer sine samfunnsoppdrag ved hjelp av. I vår overflod av dokumenter som i dag produseres, prosesseres og arkiveres i Noark-systemer er det lett å lukke øynene for alt det fremmede og rare som finnes i buskaset utenfor. Og det er ofte her gullet vårt er!

Når både lovverket og Arkivverket i stor grad er Noark-fokusert er det jo fort gjort å bruke ressursene på akkurat den delen av arkivet vårt, og dermed miste av syne alt det andre som har verdi som dokumentasjon eller er gjenstand for saksbehandling eller begge deler. Vi må anerkjenne at for mange offentlige virksomheter er det i

dag ikke Noark-systemet som inneholder den mest kritiske eller verdifulle arkivverdige informasjonen. Den finner vi helt andre steder. Og dette må vi ta på alvor.

Arkivansatte blir som regel involvert når det dreier seg om Noarksystemer. Men så snart det skal utvikles andre digitale løsninger enn det som faller naturlig inn under tradisjonell saksbehandling er det ofte ikke en arkivansatt i sikte. Vi blir koblet på igjen hvis det for eksempel har vært tilsyn fra Arkivverket og virksomheten har «tilstått» at de har andre løsninger enn Noark som ruller og går i skuffer og skap. Da må det avklares hva som skal bevares og hva som skal kasseres og om det er mulig å hente ut informasjon på et format som er mulig å gjenbruke. Det er ofte tidkrevende og dyrt.

I tillegg skjer det ofte at man skal oppgradere eller rydde og finner løsninger som må vurderes med tanke på bevaring eller kassasjon. Her kommer også de arkivfaglige vurderingene på banen lovlig sent og i mange tilfeller for sent til å gjøre reelle vurderinger. Vi vet ikke hvor mye som er gått tapt i årenes løp, men i Helsedirektoratet ser vi spor etter diverse registre som ikke finnes lengre. Da er det jo bare å håpe at vi ikke har slettet noe som kunne ha interesse for ettertiden.

Ja, Noark er en sovepute, men det gjelder ikke bare for leverandørene eller Arkivverket, men også dem av oss som jobber med arkivdanning. Vi har ikke synliggjort de utfordringene vi står midt oppe i på en god nok måte på de arenaene hvor det er mulig å bli hørt og få til endring. Arkivfaglig forum på Facebook er en viktig diskusjonsarena for mange av oss, men det er nok ikke der man kan forvente at noen tar tak i problemer alle har og finner løsningene.

Erfaringsmessig anskaffer man et sak-/arkivsystem på bakgrunn av en kravspesifikasjon som tar utgangspunkt i Noarkstandarden.

Jeg mener vi ikke har vært gode nok til å stille krav basert på også andre behov og utfordret leverandørene på også disse. Hva vil virksomheten oppnå med løsningen? Hvor sterkt skal brukervennlighet veies? En ting er å lage en løsning som kun egne ansatte skal benytte, men stadig oftere lager vi løsninger hvor også andre brukergrupper (for eksempel publikum) skal samhandle med oss. Da kommer det andre krav på banen.

Hvor kritisk er informasjonen? Er den sensitiv? Er det informasjon kun vi har, eller skapes den i samspill med andre? Mange vurderinger spiller inn når man skal etablere eller videreutvikle digitale løsninger. Noark har krav knyttet til mye av dette, men likevel er det altså mange tusen databaser, registre og annet i offentlig sektor som følger alt annet enn kravene nedfelt i Noark i måten de er bygget opp på. Dette gjelder også hvilke formater informasjonen lagres og gjøres tilgjengelig på. Mangfold er en realitet vi som jobber med arkivdanning må forholde oss til.

Vi blir målt på Noark. Dermed har vi havnet i sofaen som en passiv mottaker av de løsningene de store leverandørene har tilbudt oss gjennom mange år. Her må vi skjerpe oss, og vi må jobbe sammen med blant annet Arkivverket. Mange har gjort en storartet innsats for å få oversikt over «alt det andre», men vi har så langt liten erfaring med å deponere og tilgjengeliggjøre dette materialet.

Mange opplever i dag at ønsker om tilpasset funksjonalitet, inkludert brukergrensesnitt og andre behov stoppes av Noark-standarden. Det er i alle fall det leverandørene hevder. Dermed ender virksomheter som for eksempel den jeg jobber i – Helsedirektoratet – opp med å lage egne fagmoduler for å kunne tilby en funksjonell løsning til dem

som faktisk jobber med mer enn 50 % av direktoratets portefølje. Noark-løsningen egner seg rett og slett ikke.

I tillegg måtte vi nå kjøpe en arkivkjerneløsning for å få opp farten i den Noarkløsningen vi allerede hadde. Man kan jo trygt si at ledelsen nok ikke opplever at Noark sak-/arkivløsning er det man trenger for å drive godt arkiv i forvaltningen. Det har påløpt store kostnader etter at vi anskaffet det vi trodde skulle bli en komplett løsning i 2011.

Antallet godkjente leverandører øker stadig, og her må vi som kunder følge med! Jeg skal ikke gå inn i debatten om hva det egentlig innebærer å ha en godkjenning eller hvordan Arkivverket har unngått å følge opp ansvaret de etter min mening har med å påse at en godkjenning er gyldig – det kan vi ta en annen gang. Men virkeligheten er mer nyansert enn det mange tror. Utfordringen er at flere av de nye kun tilbyr en kjerneløsning. Det betyr at man selv eller i samarbeid med enda en leverandør må spesifisere, lage og implementere en løsning for å kunne utøve saksbehandling i tråd med regelverket.

Hva trenger vi? Hva gjør andre bransjer? Jo, de har for eksempel åpne møter hvor de presenterer sine behov og målbilder. Interesserte leverandører kan komme og høre, diskutere og bidra med kunnskap og kompetanse med forslag til gode løsninger eller konsepter. Vi trenger sannsynligvis noen litt mer innovative aktører enn dem som preger dagens Noarkmarked for å finne en vei inn i og ut av det enorme antallet databaser, registre, portaler og annet som etter hvert er etablert i offentlig sektor og som vil bli etablert fremover hvor innholdet er verdt å ta vare på.

Det er en gammel og vedtatt sannhet, men vi som jobber med arkiv og dem som jobber med IT må bli enda bedre venner og prate enda mer sammen. Og vi må involvere brukere på ordentlig.

Nå har vi mye kunnskap, erfaring og virkemidler. Lovverket er jo under revisjon. Dette gir oss en flott mulighet! Mandatet sier blant annet: *Utvalget skal vurdere og gi anbefalinger om endringer eller tillegg i arkivforskriften eller andre lover og forskrifter, som samlet vil ivareta behovet for fornying og tilpassing av regelverket til den digitale utviklingen innen informasjonsforvaltning og arkivdanning. I denne sammenheng skal NOARK-standarden vurderes som grunnlag for krav til digital arkivering og avlevering av digitale arkiver til Arkivverket og standardens påvirkning i arbeidet med digitalisering av offentlig forvaltning.*

Alle dere er herved oppfordret til å komme med innspill til utvalget, blant annet på dette punktet. Vi må gjøre dem gode og gi dem den kunnskapen de trenger for å forme fremtidens lov og eventuelle standarder på en best mulig måte.

Vi har også et Arkivverk som arbeider med å øke sin digitale kompetanse og samhandle på nye måter med blant annet Norsk Arkivråd. Tett dialog mellom dem som forvalter lovverket og dem som utøver loven i praksis kan vel kanskje oppleves problematisk på noen områder, men i dette tilfellet er det på høy tid at vi jobber tettere sammen.

Norsk Arkivråd har i morgen et seminar hvor vi ser på Riksrevisjonens rapport om arkivering og åpenhet i forvaltningen. Rapporten påpekte blant annet at dårlig brukergrensesnitt og høy brukerterskel hindrer god arkivdanning og dermed blant annet utøvelse av innsynsretten. Da kan jo vi i denne sal mene at Noark-løsninger nærmest er selvforklarende, men det synet deles altså ikke av så mange. Det må

vi ta på alvor! Det finnes massevis av for eksempel interaksjonsdesignere og andre yrkesgrupper som kan mye mer om oss om det å skape gode digitale løsninger for mannen og kvinnen i gata.

Noark-standarden har vært et viktig, kanskje til og med uunnværlig, virkemiddel for å skape gode offentlige arkiv i Norge. Det er det ingen tvil om. Samtidig må vi nå skape noe nytt og noe annet som fungerer i tråd med dagens krav og muligheter i en digital verden og morgendagens behov i den grad vi klarer å identifisere disse. Samtidig skal vi ivareta kravene til autensitet, sikkerhet og integritet for arkivmaterialet vi er satt til å ta vare på. Da blir Noark for snever og kanskje samtidig også for ambisiøs og rigid.

For å skape gode arkiv i Norge i dag trenger vi et godt rammeverk fra dem som har det øverste ansvaret for området, vi trenger profesjonelle leverandører som ser god forretning i å skape løsninger sammen med kundene sine og vi trenger arkivfolk som våger å tenke nytt og utfordre både hverandre og verden rundt oss samtidig som vi viderefører det beste fra den stolte arkivhistorien vi er en del av.

Takk!

Marianne Høiklev Tengs

Styreleder i Norsk Arkivråd